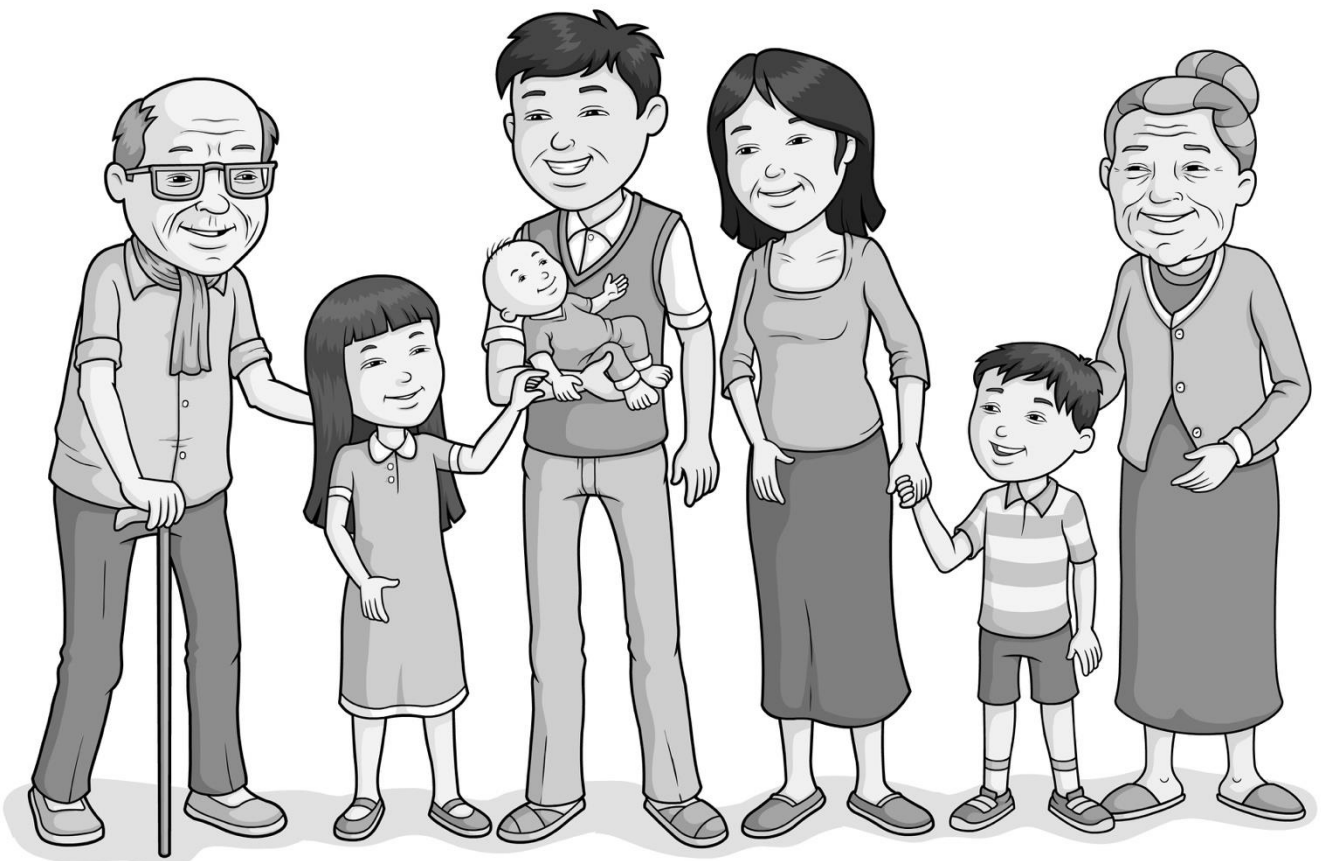

TRUTH
CENTERED
TRANSFORMATION

MODULE

**NYOM KI PACO
BUK PWONYE PA
LUTINO KWAN**

Pwonye me 1: Tic Pa Coos Ki Mon Inyom

Tic pa Coos

Kwan 1Korinti 13:4-8, Pilipi 2:1-8 ki Jon 13:2-17 ki igam lapeny ma tye pinyi:

- 1 Wang jiri mapinyi tito maa pa Lubanga nining?
  - 1Korinti: 13:4-8
  - Pilipi 2:1-8
- 2 Lacoos romo nyutu ma ki dakone nining kit ma tye iwang jiri eni? Idul mamwgu okati ki yoo 10 ma lacoos twero nyutu ki maa bot dakone.
- 3 Ka lacoos obedo ki dakone kit ma Baibul waconi, adwogine bibedo nining ikon nyom?

Tic Pa Mon

- 1 Kit yoo mani ma itwero bedo lakony ma nyuto mwole ki mine ki nyutu woro bot lacoos? Idul mamegwu okati tam ma romo 10.
- 2 Adwogine obibedo nining ikom nyom ka dako otimo jami magi?

Pwonye me 1: Lok Ikom Maa Ki Woro

Joo mapol yee, ni nyom me pe obedo gin ma yot. Kare mukene twero bedo matek adadat. Latoowa en aye myero obed dano macok kwedwa loyo ki joo ma konyo wan loyo. Ento pol kare pet ye kumeno, pol pa kare wacwero cwiny lowotwa nyo walwenyo ikom gi bene. pingo pol pqa kare dano bedo ki kukukuku ikingi ki dong waromo gengo ne nining?

Lubanga omiyo botwa lagam I baibul. Lok acel mapire tek ibaibul ikom nyom en aye Epeco 5. Luyeyo mapol ngeyo wang jiri eni ento myero kong waneno doki odoco.

*Kadi bed kumeno, ngat acel acel ikinwu myero oma dakone kit ma maro ki kome, ki dako myero oma cware
Epeco 5:33*

Wan kimiyo bot lok aryo ma yot me aluba; acel bot laco ki acel bot cware. Co MARO monwu. Mon, WORO Cogwu. Pingo itamo ni dog ticgi pe rom? Pingo mon kiwaco botgi ni gu woo cogi ki mon me coo me maro mongi? Pien Lubanga maro wan, en ngeyo miti wa kikome. En ngeyo ni mon mito maa ki coo mito woro. Co bene mito maa ki mon bene mito woro ento coo maro woro ki mon bene maro ni ki maa gin.

Pi mon, eni twero lok me urr. Pol mon ngeyo ni coo, calo gin, gimaro ni ki maa gin. I adaa pol pa pwony loko ikom maa eken. Pwony ni mon omyero owoo cogi ni wic owilo iye. Pol pa mon tamo ni coo maro ni kimaa gin loyo kit ma ki woro gi kwede. Ento enoni pe kakare.

Ka waneno nget wa, waneno labol mapol pa coo ma mito woro ki mon ma mito mara. I pwonye pa mony, kama pole coo gin ma pire tek aye woro ki twero. Co maro nongo rwom wek ki woo gin matek. Tic ma pe nyuto woro pe ki yee wacel. Kadi ka pe imaro ladit tici enoni pe peko, gin ma pire tek aye me nongo woro.

Kare mukene, ka ikwano pol pa coc ikom mon inongo ni gin gimaro maa, ginongo ni myero gitute ni ki maa gin. Mon timo jami weng ma mite wek ki maa gin. Lworo pa mon mdit en aye ni dano pe twero maro gin. Ento enon I pe time bot coo. Bot coo lworo gi madit en aye ni dano pe ki kibiworo gin.

Ka wamito neno aloka loka inyomwa, myero waneni lok aryo madit me woro ki maa. Co maa monwu ki mon woo cogwu.

Peko ma tye ikubo lok

Me timo man myero dok manyiang lok man maber –kubo lok. Co ki mon tito miti gi pi woro ki jaa iyoo mapatpat. Ngo ma mon Waco en aye gin ma coo pe winyo, ki ngoo ma coo loko en aye gin ma mon pe winyo.

In ongo ingeyo? Kit ma mon tito kwede bot cogi nip e ki maro gin aye yoo ma coo Waco ni mon pe woro gin. Ki kit ma coo Waco kwede ni dako ne pe wore en aye monwaconi cogi pe marogin. Joo muken lwongo wan ni lawala me apoya –wan wamito ni ki maa wan ki kiwoo wan ento kit ma wawaco kwede weko wanongo ni pe ki maro wan ki pe ki woro wan.

Bedo lapoya en aye ka inen watyeko timo gin acel - kare ki kare- ki adwogine marac kare ducu enon I pe tiyo ! myero wakel aloka loka wek wanong adwogi mukene kama coo nongo ni kiworo gin ki mon nongo ni ki maro gin.

Wek wanyiang maber, kong wanen lok ma tye pinyi:

Obedo cabit matek me tic ipoto. Ceng obedo ma lyet ma pe obedo yot me kanyo lyeto piny. Matayo ongo iye obedo yom ni idok paco con kaneno dakone. En opbedo ipoto cen pi nino 10 kulu. Meno obedo kare ma boo tutwal me bedo peke gang bot lupaco ma mege. Ikare ma dong cok donyo gang, en otamoni dakone obibedo ki yom cwiny madit mada me nen kit macalo en onongo itye kwede me neno en ni.

Maria onongo tye paco; en onongo ool matek ingee gwoko lutino ma ngat mo pe konye. Ki onongo cwinye otuu pi dingo pa lutino. En onongo tye ka gomo ni cware myero obin paco. En onongo ogoyo cim bote me poyo wiye con nino enoni me kelo cak pa latin. En pe obedo ki kare me kato woko kawilo cak ki latin pien tic ongo dwong tutwal ki me weko lutino bot ngat mukene. en otamo ni en obibino con—latin onongo dong tye ka yelo en ma en peke ki gin ma myero omii ki latin.

“adwogo paco,” matayo tye ka lwongo.

“paka dong wayi!” Mary ogamo dok cware. “cak pa latin kono tye kwene?”

“Ayii,” matayo ogamo dok dakone, “wiya owiloo—abedo ki jami mapol ma wiye onongo myero opoo iye tini.”

“in itwero timo kuman nining?” Maria onongo dwone tye ka ceto malo. “latin dong obicamongo?”

“pe itye ki gin moo? En pe twero camo gin ma wan watye kacamoneni?”

“en pe twero! In imto ni kome odok malit? En pwod tidi. Kare mukene anongo ni in iparo pi luremi loyo pi lopani. In wiya pe wil me ceto kanamo kwedgi.”

“pe balo, abinonge moo!” Matao odange matek ka tye ka kato woko ki wot. Yom cwiny ki kuc ma onongo gin weng tye kwede me neno lawwote ni orywenyo went. Oleyo ki cwerwcwiny Ki akemo.

Kadi bed igangi wa man pe twero bedo ilok enoni, ento kukukuk eno ni pol pa kare kite rom rom. Myero wanen matut wa inge gin ma kity e ka waconeni ka wek wanyiang ngo ma tye kakelo tele enoni. Gin ma pire tek en aye ber pa ma bot mon ki ber pa woro bot coo. Ka inen dako ocako keco, nongo en mito ni kinyut bote maa ki ka lacoo ocako keco nongo mito ni ki nyut bote woro.

Kong dok wanen lok eni niwok ki ilok me maa ki woro.

Van wiye owil ki cak pa latin. Eni tyen lok moo matidi ma onongo pe twero kelo tele wa irwom enoni. Van onongo romo wot iduka ka wilo cak mukene. Coo wigi nywene pingo gin matidi mo doko twon lok madit kit enoni. Gin ma myero Van onge en aye ni wil wic me wilo cak pa latin aye oweko Thy onongo ni cware pe maro en. En openyo pi ginacel keken inge bedo boo ki en pi kare malac. Pingo wiye pe opoo igin acel enoni keken? En ben wiye owilo ikome? Ci en dong odok iye ki keco. “In itwero timo enoni nining?” Van pe otamo ni dakoni tye ka tamone ni en pe ki mare ayee. En oneno keco neni ci onongo ni en bene pe kit ye ka maro en. En bene okeco. enoni onongo obedo wil wic ma time bot dano weng; en onongo pe omito ni wiye owil ikom cak. Pien pe opoyo wiye ni imare, en otuki keco ikome ci owaco lok mager. “in pe iparo pi wan. In iparo pi luremi aye.” enoni dong tye ka cwero iye ma kato ducu, en tye ka medo keco ne matek. En mito nyutu kit ma en etye ka mito mara madit kwede ki bot cware.

**Ka I nen mon nongo ni
cwingi kec, nongo en
nongo ni pe ki maro gin,
iyoo aceli ka inen coo
cwingi tye ma pe yom,
nongo gin nongo ni gin
pe kit ye ka woro gin**

Kadi bed kumeno, lagam pa Van me woto kato wokoni, en onongoni en pe ki wore matwal pien lok ma ki loko nip e nyutu woro. En onongo pe twero ye ni en twero loko lok macalo meno. En pen go Waco ni an pe amaro dok pe aparopi giin, kun en ebedo katic pi cabit lung me gwoko lupacone? En oa okato woko ma pwod pe owaco gin moo ma kelo ange ikare me anyim, nyo nyayo lok mukene ma dok bedo rac makato weng. Mon pe polkare pe nyiang pingo coo ka okeco woto kato woko ki botgi ki gikwero lok. Mon pole pe nyiang pingo coo polkare ka okeco giwoto cen dok gikwero lok. Man tamo ni coo pe tamo pigi weko gin pe paro ni kong ki tyek tele matye ikingi. Mon maro lok, ki ka inen gin gitye ki tele ki mon wadigi, gibedo piny ka gityeko loke cut. Ento coo dok pe mito, gin kato woko ki kama woo ki lok madwong tye iye. Dong mon tamoni, coogi pe tamo dok paro pigi en weko gin kato woko ka lok tye matek iot ma pwod pe ki tyeko. Tam gi nip e kimaro gini mede ameda. Gin ma mon myero onyang aye ni coo ka okeco pol kare gin kato woko pien pe gin ngeyo kit me dok ilokma gwagwa nyo pe gigeno kero gi me cobo tele ka pwod lyet. Gin gikato woko pien nongo gimito gwoko cwinyi mongi, pien nongo gin maro mongi!

Van odong matye ka penyo wiye pingo THY OLOKO LOK madwong tutwal pi caki. Gin ma Van ki coo myero onge en aye ni cak aye pe okelo peko enoni, peko ma tye aye ni Thy onongo mito ni Van owac bote ni emaro en. En onongo mito ni cware okwa kica bote pi gin ma obale, ento pien en orwate ki lok ma gwagwa, en odok iye ki akemo. Gin marac aye ni gin weng onongo gupong ki miti me neno lawote. Race dok ni yube gi pi bedo ki otyeno me yom cwinyi obale woko ma dong gin gubibedo ma ngat acel acel iye pe yom ikom lawote.

Mon ki cooneno jami iyoo ma patpat. Ka in itye dako ci ibineno Thy ki kica. En obedo gang pi nino 10 pire kene. En onongo mite ni ki konye. Ka in lacoo ci ibineno Van ki kica pi enen obedo ka tic ipoto me nongo gin acama ki lupacone. En onongo ool ma tek, pien obedo kare malac ka tic ipoto. Wiye owil awila, en onongo pe twero tamo ni en itye ka tic pi nongo gin acama ki lupacone!

Yot tutwal botwa me nyiang peko pa dako lawoti onyo pa lacoo lawoti pien nongo inyang gin ma en tye ka kato ki. mon nyiang kit ma mon tamo kwede. Coon yang kit macoo tamo kwede. **ento ka wamito bedo ki nyom maber, myero wanyiang kit ma coo onyo mon tamo kwede.** mon myero onge ni lok ma gwagwa m iyo coo nongo ni pe ki woro gin. Coon myero one ni ka monbako dogi ki lok ma gwagwa nongo gin ty eka koko nip e ki maro gin.

Kit macalo ineno kwede ni eni dong doko lawala me apoya ikon coo ki mon. ka inen dako nongo nip e ki mare en aye weko dako doko ger ki bedo kin guru madwong. Ki coo ka inen ka ki loko lok magwagwa ki nguru mapol ikome, man weko gin nongo nip e ki woro gin ci dong weko gin pe maro mongi.

Mung madit pi bedo ki nyom ma tye ki kuc en ayeme loko lawala me apoya me nyomi. Myero wabed luwiny ikom Lubanga kadi bed yot onyo peke. Wii opo ikom lok pa Lubanga ma tye I Epeco 5:33. Coon omaa mongi ki mono woo cogi. Eni aye lok ma Lubanga ociko.

- Coon – teme me poo ka in I bedo kin guru weko coo bedo ma nongo nip e ki woro gin. Ka inen gin gungunyu ki guloko lok magwa gwa nongo nyutu ni gin gity ka Waco ni gin pe ki woro gin. Penye kekeni ni g “gin ma abiwaco ni mono obiwinye calo lok me woro kede pe me woro?”
- Coon – wii opoo ni ka inen dako loko magwagwa nongo en tye kawaco ninen pe kimare. Ka inen in idoko ki ngeyi onyo iwoto cen ki ka ngete meno medo keco mamege ameda ni in pe imare. Mapwod pe iloko nyo itimo gin moo penye ni “ngo ma amito timoni mono obibedo me ma kede pe me ma.”

Pwonye me 2: Nyiang Ikom Apokapoka

Ma Tye Ikinwa

1. Pi wii lok weng, ket ka ma ki cero ni ki nukta n “X” gin ma imaro.
2. Pi wii lokweng coo kama ki cero ni ki nukta “O” gin ma itamo ni dakoni maro nyo cwari maro.

Tyekone cut	tele	Bedo ki kuc
Wilo wil	Cente	Kano nyo gwoko
Bedo kacel ki dano	Dano	Bedo keni keni
Goyo yub ki cingu iye	Goyo yub	Be spontaneous
Wot con	Gwoko cawa	Woto cen nyo lacer
Kato woko	Yweyo wic	Bedo gang
Butu piny lacer	kabutu	Coo con
Maro tuku	Tuku	Pe ki miti iye
Bongo me woro	Bongo	Bongo bulu bulu
Gwoko lengo	Lengo	Pe gwoko lengo
Maro neno ne	Cinema	Pe maro neno ne

3. Nyut bot lawoti ngo ma iketo ikaratac mamegi ci unywaki:
- a. In inongo ni inyang miti pa lawoti? Ibedo ki ur iye?
  - b. In ki latoni utye ki Itam ma rom pi lok weng?
  - c. I wii lok mani ma tamwu rom ki ma tamwu pe rom?
  - d. Kwene ma opoke iye tutwal?
  - e. Lok ikit ma otwero cobo ki apokapoka ma tye ikinwu.
  - f. In itwero neno teko ma tye ikwo pa lawoti nining me gedo nyom nyo wat mamegi?

Ka inen pwod pe irii inyom ci apokapoka enon I bedo madwong. Me ka mito loko lawoti nen kama teko gi tye iye ci itii kwede me gedo nyomi ki ikonygi me ka ma gin goro iye.

4. Coo piny kit ma wun oromo cobo ki apokapoka ma tye ikinwu kwede. kwany kabedo aryo me apokapoka ci icoo ngo ma ibitimo.

Me labole 1 – cente

Ka lawoti maro gwoko lim nyo in imaro tic kwede weng, goo yub kit ma wutwero gwoko ki bute mogo ki kit ma wuromo tic ki bute mogo. Otwero yee me gwoko bute iwel ma omito ki lawoti ma maro tic ki cente ni twero bedo ki but lim moo me tic kwede idye cabit onyo idye dwe me cobo peki ma tye ipaco ma lube ki yeyo wu

Labol me 2 – yweyo wic nyo namo

Ka inen yo me yweyo wii tye ni imaro bedo paco ki pa lawoti maro kato woko ka namo, ci oyee iyoo ma wun weng obedo iye ki kuc. Otwero yee me ceto ka namo woko kicel cabit acl ki namo gang kicel idwe acel. Nyo otwero yee ni nino aryo icabit acel latooni ocet ka namo woko in idong gang.

Yub wa:

1.

2.

Pwonye me 2: Cobo Apokapoka Ma Tye Ikinwa

Kwan wang jiri ini ci onywak kacel:

1. Neni ineno goro mamegi me acel—pe inen goro pa lawoti mukwongo. (Matayo 7:3-5)
2. Onywak lok ima otye kenwu, pe inyim dano, tutwale lutino. (Matayo 18:15)
3. Onywak tele matye ikinwu mot. kwany cawa ma nongo wun weng pe okeco. Nyo odii nino me nywako lok enoni. (Carolok 15:1)
4. Tit lok ma megilabongo gudo goro pa lawoti. (Kolocai 4:6)
5. Winy lawoti ka tye ka lok. Teme me neno ngo ma lawoti tye ka wcone ni. Kare mukene nongo en tye ka loko gin maber. (Pilipi 2:3)
6. Ka itito loki wek dong ogik kumeno, pe iteme me loko ni lawoti myero oyee loki aye. kare mukene ki woro myero oyee apokapoka. Ka inen man ki timo ki maa ci kuc bedo tye. (Epeco 4:26)

Nywako:

- Kit lokmamalo mani mayot boti me timone ka tele tye ikinwu?
- Wani ma timo ne tek ka tele tye ikinwu?

Yub tuku:

Kwany gin ma maro kelo kukuku ku nyo tele inyom ci oyub tuku ma ki tiyo kidiro ma maloni me cobone.

Pwonye me 3: ngino gin ma kelo acwera nyo kukukukus

“pi meno ka ikelo motti bot Lubanga, ma itye ka tyerone ikom keno tyer, kace ipoo ni omero onongo tye ki lok mo ikomi, ci mero iwek motti inyim keno tyerci idok cen mukwongo kong wumer oribe wun ki omero ka dong idwogi iter motti. Matayo 5:23-24

Nginone ikom kwoni

Peny lubanga wek onuti ka tye kit yoo moo ma icwero ki cwiny latooni, nyo ka pe inyome ,tam ikom lawoti ma cok kwedi , tam ikom lok mapinyi ci icoo tami iye:

- Tye gin moo ma pe itimo ma myero onongo itim?
- Tye gin moo ma itimo (nyo itye ka timone) ma myero pe itim?
- In pe icobo miti pa latooni iyoo moo?
- In iwaco lok moo ma cwero cwiny?
- In pe inyutu ma ki cuku cwiny?

“ka omero obalo bal ikomi, cet bot inyute bale ikin in ki en keken, ka owinyo loki ci dong inongo omeru” Matthew 18:15

Ngino ne ikwoni

Tye kit yoo mo ma latooni ongeto ki cwinyi? twero bedo gin ma latoni pe ngeyo ni ocwero cwinyi.

Keto ne itic

Leg ciicak nywako ne ki latooni icabiti.

Pwonye me 3: Yoo Me Aluba Me

Kwayo Kica

Yoo me kwayo kica ka icwero cwiny ngat moo

1. **Tuc bot Lubanga** –ka wan wacwero cwiny luwotwa nongo wan bene wacwero cwiny Lubanga. Myero wacet bot Lubanga, wakwa kica pi gin ma watimo marac. Yee kica pa Lubanga konyo wan me bedo ki cwiny me mwolo me lego kica bot luwotwa.
2. **Tuc bot lawoti ma pe igengo ngeyi** – pol kare ka watucu, wamito ni watiti pingo gin enoni otime. Ento enoni weko bedo tek bot dano cani me timo ki wan kica.

Labol me acel 1:

Coko lok/ koko ikom joo mukene: aloko ikomi inyim luremi lawoo, ento onongo pe atimo kumeno ka pe onongo igalo wan ki cawa acel kulu.

Yoo maber: Acwero cwinyi me lok ikomi inyim luremi lawoo, meno pe obedo kit maber ki botal.

Labol me 2:

Coko lok / koko ikom joo mukene: angeyo ni abedo kin guru dok kin gero madwong ikomi idye woo ma okatoni, ento wii bene myero opoo ni mamani obedo ka lok marac ikoma ikin nino ni ma oweko koma dong ool ka tiyo tic weng.

Yoo mapore: pe obedo ma ber an me bedo gee dok me timo gin marac ikomi iwoo ma okatoni, tima kica pien angeyo ni acwero cwinyi.

Poo labol mogoo ma tye maloni. Yoo mani ma twero weko itimo kica oyot?

3. **Kwa kica** – Neni iwaco kom bali kikome dok nongo itito ma loko ki cwinyi weng. Wac lok mogoo calo “iya pe yom matwal igin ma atimo,” nyo “anongo ni atimo gin marac ikit ma ateri kwede.”
4. **Peny wek ki timi kica** – myero wange ni wamito ni ki tim ki wan kica. Twero bedo ni lawoti pe mito timo kica bot in cut cut, ci myero wadii cwinywa. Leg wek Lubanga okony lawoti wek en otimi kica. Myero pe idii gin me Waco ni atimi kica tek tek ka pe gimito timone.
5. **Lok kit ma ikwo kwede** – pe romo me Waco ki dog me tucu ki Waco ni kitim ni kica ka pe itye atera me loko kwo mamegi ki dong ka pud itye ki miti me nwoyo bal ma in ibedo ka timoneni. Yoo acel me dwoko wat en aye me nenoni itute me loko kwo mamegi. Myero iteme ki teki pe me nwono tim enoni.
- 6 **Yee adwogi pa bal ma itimo** – dano ma ibalo ikomeni myero imine cawa ki kare ka wek en otimi kica.myero ibed ma idiyo cwinyi ki dong ileg Lubanga pi lawoti enoniwek otimi kica.tye kit kukukuku mukene ma balo gene pa dano iwat.myero inge ni dakoni nyo cwari pe romo dwoko gen ma mege ducu iwi ducu cut ka pwod kwayo kica otime atime. Enoni ki lwongo ni adwogi me kukukuku ma otime ikinwu. Kwayo kica pet yen lokeni jami weng dong tuki dwogo kit maconi. Kare mukene myero iyee adwogine ka tye marac. Tero kare kin dano ma ki cwero cwinyeni me timo kica ki in.

Lesson 3: Yoo Me Kwayo Kica

ka cwerma ma in inongoni onongo titidi moo, ci bedo yot ki in me lobo yoo enini labongo peko mo. Ka inen acwera ne obedo ma dit tutwal ci lubo yoo enoni twero tero cawa ma lac.

1. Yee ni gin ma kitimo ikomini obedo gin marac.
2. Yee ki akemo moo ki miti me wano dano cani.
3. Leg Lubanga wek onyi me timo kica ki dano cani.
4. Yee pe me culo kwor.
5. Jal cwiny ni in bene myero iwan enio.
6. Wek tim me ngolo kop bot Lubanga.
7. Leg Lubanga wek okwany cwiny me culo kwoo ki acwera moo keken ki I cwinyi. Leg Lubanga wek ocang cwinyi ki adwogi me bal enonio weng ki icwinyi

Tic atima idul matino tino

- Yoo mani me timo kica ma tiyone tek boti?
- Ngo ma itwero timone wek lubo yoo eni obed yot?

Pwonyo yoo me timo kica

Ngo acel ma myero itim iye kica bot latooni?

Ka pe itwero tamo ki latooni ci tam pi ngat mooma pe otimo gin maber bot in. ka pe itwero tamo pi gin moo, ci dong leg laling pi joo ma tye ka kato ki ijami ma kit man.

Mii wangi ci iwiny ka itam ikom timo kica kitmacalo yoone ki kikwanoni.

Pwonye me 4: Yoo Abic Me Nyutu Maa

Yoo abic mapatpat me nyuto mara

I buk pa Gary Chapman's ma ki lwongo ni yoo abic me nyutu marani, en otito yoo abic mapatpat ma dano nongo ni kimaro iye kigin kwede. Dano tye patpat dok bene dano nongo ni ki maroo gin iyoo mapatpat. Ka inen wan wanyutu maa ki dano iyoo ma pat ma gin ninyiang iye gin ma mara obedo, ci rom aroma ki ma wan watye ka loko leb ma gin pe ginyiang iye. Wtwero bedo ka nyuto mara ento nongo gin pe ginyiang iye. ka wan wamito nyutu mara ci omyero wa nyut iyoo ma gin ginyiang iye. Rom aroma ki loko leb ma dno pe nyiang iye, ka inen wanyutu maa ki dano moni iyoo ma gin pe ginyiang iye. mung me gwoko mara maber en aye me timo jami ma weko lawoti nyiang dok ngeyo ni in imare.

tii ki buk pwonye pa lutino kwan – pwonye me 4: yoo abic me nyuto mara.

Tye yoo abic ma patpat me nyutu mara.

1. **Tic pi lawoti** – Joo mukene nongo ni kimaro gin ka kitimo jami ki gin. Jami egin obedo tic matino tino calo yubu ot, lwoko jami tedo ki tic me dono poto.
2. **Lok ma beco ma gudo cwiny dano** – joo mukene nongo ni ki nyuton botgi mara ka ce kiloko lokmgogo ma gudo cwinygi. Lok mogo mtino tino calo, “itedo dek mamit,” nyo “Yee wii nen mwoonya,” onyo “ibedo mego matek.” Twero bedo lok me pwoc nyo me nyuto yom cwiny. Apwoyo tedo tedo me otyeno.” “apwoyo tic matek me pito lopacowa.”
3. **Miyo mic** – joo mukene nongo mara madit ka kimiyo notgi mic. Mic pe twero bedo gin mo ma wele dit onyo bene pe twero bedo gin ma kiwilo awila. Twero bedo atura ma ipwono ki iyo ma itye ka dok paco onyo coc me pak ma icyo.
4. **Gudo kom lawoti** – jo mukene nongo ni kimaro gin ka kigudo komgi. Man gudo jami weng cake ki imako cing, kwako koo nyo yubu yee wic wek onen mamwonya.
5. **Tero cawa mamwonya kacel** – joo mukene nongo ni kimaro gin ka ka itero cawa ma mwonya kacel kwedgi. Man pe tyen loke ni nongo wubedo iot ace lento nongo ngat man tye ka tiyo tic mamege. Tyen loke tyeni imiyo cawa wa ki cwinyi weng bot lawoti. Ipocowa ma tic dwongi nongo wukwanyo cawa me wot kacel kun onywako jami ma kwako kwo mammegwu.

Itwero nongo ni latooni maro yoo mo acel makato mukeneni. Dano ki acel acel tye ki gin ma gin maro. Nen yoo mani me nyutu maa ma latooni maro cin dong oitim enoni ma kato mukeneni.

Pwonye me 5: Mon Ki Anyira

Kwan dull ok eni ki acel acel ci onywaki ka iyee nyo pe iyee ki pingo.

Lok me anywaka	In iyee nyo peke ki pingo?
"Anyira tye peko ipaco mamegi."	
"mon pe myero obed ki ngom onyo onywak gin aleya."	
"Pe rac me goyo dako ma pe lawiny."	
"Mon omyero ki nengi ento pe ki winy dwongi."	

Tye kit lok ma kit enoni ma ingeyo ma ki Waco ikom mon I kabledowu? Mii labole mogo?

Kwan Acaki 1:27-28.

Wang jiri enini nyuto botwa ni mon ki coo weng ki cweyo gi ical pa lubanga. Tit kit maa tye imon ki anyira ma nyuto ni gin tye ical pa Lubanga.

Wan wangeyo ni coo wa ki mon weng kicweyo gin ical pa Lubanga. Ma race, tekwaro w ape rwate ki ki cwecma Lubanga oketo ikom mon ki anyira.

- Ngo ma time ka mon pe olubu cik me tekwaro?
- Joo mapaco gi kono dok iye ningo (cware, lanywal, ki jo gange)?

Pwonye me 5: tekwaro pa Yecu ki yoo pa Yecu

Tini wamito manyiang kit yoo ma Yecu onongo neno ki mon ki kit ma Yecu onongo neno ki mon wutwero neno ki ibuk pwonye pa Lutino pwony me 5: tekwaro pa Yecu ki yoo ne.

Tekwaro pa Yecu:

Tekwaro pa lu judaya ki ki cik pa luroma miyo woro manok bot mon. mon ki neno calo joo ma goro (joo matye piny dok pigi pe tek) ka iporo ki coo.

- **Mon onongo ki tero gin calo jami pa ngat moo.** Gin onongo pe gilone kengi. Onongo gin gitye ite tela pa wongi onyo pa cog gi. Coe lujudaya bene onongo cik pe yee botgi me lok ki mon ki iyoo. Tyeee gi yub madongo ononge pep ire tek dok bene pe kikwano wel gi kacoke madongo.
- **Mon onongo tye ki yoo ma gengo gin ikit me woro Lubanga.** Gin onongo ki yee botgi me bedo ikabedo pa mon keken ki ikanica. Pe onongo gin kwano lok pa Lubanga onyo timo gin moo keken iot pa Lubnag.
- **Mon onongo ki poko gin I yoo me pwonye.** Kit macalo pwonye onongo kitimo iot pa Luabnga, nayira onongo cik pe yee botgi me donyo kunu dok bedo iyub ma kit meno.
- **Mon onongo peke ki kit twero moo keken.** Gin onongo peke ki twero me bedo ki ngom, nongo gin aleya, onyo me gonyo nyom. Mon onongo bene pe ki yee botgi me bedo caden ikot wang ma lacoo omoko ni dako yte ka loko lok ada.

Me dolone, mon itekwaro pa Yecu onongo ki neno ni joo ma peke ki adaa, peke ki nyiango, pe gingeyo jami me cwiny ka iporo ki coo.

Yoo pa Yecu

Yoo ki cwiny Yecu obedo kwede ikom mon onongo pat tutwal ki kit ma tekwaro tero kwede ki mon. en otero mon ki coo marom aroma. Mon onongo itekwaro gi pe gunongo lacoo macalo En.

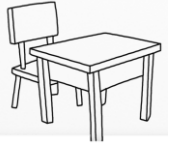

- **Yecu otero mon ki woro madit.** En loko ki mon atyer idye dano. Yecu oloko ki dako lacamaria ni ma onongo larok do k “labalo” (Jon 4:7). En oloko kin kica, adaa ki dako ma ki mako I Abor (Jon 8:1-11).
- **Yecu opwonyo mon dok otero gin weng macalo dano ma pire tek.** Yecu onongo yucu jiri bot mon macalo joo ma gi tego calo coo ma gin weng gulare dok bene gunongo cango. En obwoto cik ma ki miyo ki Muca ni myero pe igud kom dako ma tye ki kwer (Marako 5:25-34). En ocango dako ma onongo yye ki two akweya pi mwaki 18 ma cen maraca aye okelo kun lwnge ni “nya pa Abramo” (Luka 13:10-17). En ocango nya pa dako me kana (Matayo 15:22-28).
- **En opwonyo mon.** en otero lapeny ki tam pa mon calo gin mapire tek. Yecu otito lok me ker ma pire tek bot mon wa ki coo weng maromrom, Yecu opwonyo Maria, lamin Mata (Luka 10:38-42). Mon aye okwongo neno Yecu ka ocer dok gin aye akwongo cwalo kwena bot lulub koo Yecu (Jon 20:1-18). Mon mapolmowoto ki Yecu dok bene gumiyo ony ki cwak itiyi tic mamege. (Luka 8:1-3) kit macalo en opwonyo ki lupwonyene ki lwak mapat.

Lapeny me anywako:

1. Itwero titone nining kit ma onoongo ki tero ki mon itekwaro pa Yecu?
2. Yecu otero mon ma rom aroma ki tekwaro ne kede otero gin mapat?
3. Tye kit yoo mo ma tekwarowa tero ki mon ma rom ki yoo me tekwaro pa Yecu?
4. Kit apokapoka anga ma tye iyoo ma Yecu otero ki mon ki yoo ma tekwaro tero ki mon?
5. In itamoni mon otamo ningo kit ma Yecu otero ki gin?
6. Kit yoo mani ma kanica wa tye katero mon iyoo me tekwaro loyo kit me yoo pa Yecu?

Pwonye me 5: ka bedowu

Olok kacel ikom wii lok ma tye ni weng ci opong kama odong twoloni ki peki ma ineno ikabedwu kit ma mon ki tero gin kwede ki anyira, tam acel nyo aryo moo ki kit ma in itwero tero kwede ki mon ki anyira ki woro dok joo ma tye ki kony.

Kakama time iye	Kit yoo me gucui guci ikabedo wa	Ngoo ma watwero timone (lok 1-2 pi dull ok mapat pat)
 <p><i>paco</i></p>		
 <p>kanica</p>		
 <p>Gang pwonye</p>		
 <p>kabedo wa</p>		

- Kit gin angoo aryo ma itwero timone ipaconi me woro dakoni ki nyari?
- Kit gin angoo aryo ma itwero timone me woro mon ikabedo ki anyira ikabedowu?

Nywak ki lawoti ngo ma icike me timone. Leg pi lawoti ka ipeny Lubanga wek okonyi me timone.

Pwonye me 6: konyo lutino me dongo

“pwony latin con ma nongo en pwod tidi ki yoo ma myero obed kwede, ci ka en odongo pe biweko lubone”.

Carolok 22:6

Dono I cwiny

*“lok man ducu ma acikowu kwedeni, wubiketo icwinywu, dok obipwonyo ki lutinowu kwede matek. Wulok lok ikomgi ma obedo piny, ka wua malo, ki ka wutye ka wot iyo ka wubutu piny ki ka wua malo **Kwan Nwoyo cik** 6:6-7.*

1. **Lega kacel macalo paco nyo kwano lok pa Lubanga** –teme me kwanyo cawa ninon ducu me kwao Baibul kun ongo ikwano kacel ki lutinoni. Konygi me niang look meno. ka I nen dong ityeko kanyo lok meno ki gin dong icak penyo `gin lapeny calo – ngo ma waromo pwonye ki iye ilok kom Lubanga? Pwony ango ma wanongo ikit ma myerowakwo kwede?
2. **Lega kace ki lutinowa** – myero iket cawa moo tenge me lega kacel ki lutinoni. Kwany cawa ma nongo tic pe odiyo in. neni iketo cawa enoni ma nongo in iwinyo gin madiyo gin ka ilego kacel kwedgi. Ka inen pwod gin tino, gitwero Waco boti ngo ma myero ileg pire ci dong iromo Waco lega moo manok. Ka gin gudongo gin dong romo lega pigi kengi. Kony gi me nyiang ka Lubanga ogamo legagi.
3. **Kwanyo cawa me bedo kacel** – olok kacel kwedgi lok kom lubnga cawa ducu ka wutye kacel. Pwony gi lok kom Lubanga kare ducu. Ka ineno yat moo woko iromo Waco botgi kit ma Lubanga maro wan kwede oweko ocweyo ki wan yat weko waywe itere, yen me tedo, nyige me acama, weko ngom wa tye ma mwyonya. Tit botgi kit ma gin acweya weng tye pa Lubanga dok bene omiyo twero ki dano me lonone dok me gwokone maber. polkare neni iloko gin ma weko lutinoni twero neno kid it pa Lubanga.

Dongo iryeko

*“Latin winy lok ma woru pwony kwede, pe ikwer winyo pwony pa meni bene.” **Carolok 1:8***

1. **Pwony lutino matino ki gang.** Tme metito jami botgi ma nongo pwod gitino dok bene maro pwonyo jami. Pwonygi lok me nukta, kwano well ok kom rangi. Ki lutino matino yee botgi me yero mani ma gin mito ki pwonye iye ka inen yee gi nip e balo gin moo. Me labole, “in imito ruku koo bongo mwani, kede macoli?” kwany kare me nyiang ikom lapenygi!
2. **Cwal lutino ma twero kwan igang kwan.** Kare mukene myero waja jami wek watee lutinowa igang kwan, ento enini bene obedo dok tic mapire tek pa lanywal. Niwokm ki icwalo lutinowa igangkwan nongo watye ka miyo anyim maber bot lutinowa. wan pe wangeyo yub ma Lubanga tye kwede pi lutinowa, ento myero waneni wamiyo kare botgi me tute pinanyim gi maber. Lubanga twero yero latinime kelo aloka loka ma dit ikabedo ni dyere ki jale ma kamegi romo konyo latini me kwan wa irwom mamalo ma dok en romo konyo paconi I anyim. Me medo ki bedo ki wat maber ki Lubnga, pwonye obedo gin maber ma weko latini bedo ki kwo maber i anyim. Neni imiyo ki latini pit aryoni weng.

Dongo ikit me bedo ki dano

“pe otim gin moo pi laro ditto nyo piwake awaka keken ento ngat acel acel onen lawote calo ngat madit loye.” Pilipi 2:3.

1. Pwony lutino kit ma lubnaga mito ni gukwo kwede ki dano.

Kwan wang dul mapatapati. Ngo ma wapwonye iye ki iwang dul enoni kit yoo me pwonyo lutino?

- Pilipi 2:3
- Colocai 3:13, 15
- Matayo 5:44
- 1 Korinti 13:4-5
- Matayo 7:12

Baibul pwonyowan ber pa bedo ki kuc ki joo mukene, maro dano weng, diyo cwiny ikom luwotwa, maro dano weng, bedo ki kica, timo kica ki timo luwotwa iyoo ma wamitoni kitim botwa. Pire tek me tto man bot lutino ma pwod gin tino dok man weko gin dongo kun nongo gitye ki aloka loka i wat ki dano.

2. Bed labol. Lutino pwonyo ki me wat maber ki dano niwok ki igin ma gin neno ki bot dano, tutwale lunywal mamegi. Kit ma in ikwo kwede ki dano aye label ma lutino neno dok gikobo bene. Nen kit ma in ikwo kwede ki dano ki inen ngo ma baibul Waco ikit ma myero ikwo kwede ki ki dano kit ma wapwonye kwede ibaibul.

- Kit yoo ango ma in itye lanen kwede bot lutinoni?
- Kit yoo mani ma imitoni ibed lanen maber ki kony ma aaki bot Lubanga?

3. Kony lutino ni kit me cobo kukukuku ma lutino rwate kwede iwat ki joo mukene ka cake.

Pol kare lutino pe Waco bot lunywal peko ma gitye kwede ki luwotgi, ento kare mukene dong ineno ki kit ticgi. Mogo itwero neno ka gitye ki akeo madwong, tim gero, ki bedo ma gilingo mot kin aa ki ikin dano nyo bedo ken ken. Enoni lanyut ni gitye ka kato ki igin marac ki joo mukene lutino mito cuku cwiny wek gunywak kodi dic macalo magi ki me pwonye me bedo ki dano maber kadi bed dong kicwero cwinygi, keco nyo kadi bed ki timogin marac. Wek gin gubed ki kero me nywako ne ki joo mukene ngo ma otime, kit ma gin nongo kwde ikwogi, ki ktit ma gudok kwede iye. Kit pwony eni obedo labol me bedom lutino ma lamaa, ma giye dano, ki ma bedo ki kica. Eni pire tek ni gupwony ma pwod gin tino wek gubed ki gen ikomi ma giromo nywako kit me konyi ki itekare ma gi tye ka wok ki iye.

Kit yooo ango mukene ma lutino romo pwonyo kit me bedo ki luwotgi ki ma ki kica?

Wat wa ki joo mukene pire tek tutwal. Bedo laworo obedo kit ma tye ikom dano ento pe yomo cwiny Lubanga. Wamito wapwony lutinowa wek gutam maber pi luwotgi maber maloyo kit ma gimitoni kitim botgi wan bene myero wapwony gi yoo me cobo kukukuku. Diro enoni myero ki pwony dok ki bed labol iye bot lutino ki paco

Dongo ikom

- Kit yoo ango ma waweko lutino dongo kwede mabrer ikom?
- Kit diro me yot kom mani ma itwero pwonyo ki latini?
- Berne tye kwene kit me gwoko yoto kom latin?
- Diro me yot kom enoni mani ma dong itye ka timone? Ngo mukene ma itwero timone me gwoko yot kom pa lutino ma Lutino omiyo botini?

Jami enoni weng konyo lutinoni me bedo ki yot kom.

Ngino ne ikwoni

- ngo ma ber ma itye ka timone ma tye nka konyo yoto kom latini me dongo?
- kwene ma imito ni kong iket iye kero madwong?
- ngec manyen ango ma inongo ki ipwonye eni ma weko lutinoni dongo maber?

Pwonye me 7: Yoo Me Lok Ki Lutino

Pol kare ka wa pong ki akemo watimo gin ma weko wakoko ange. Eni time pien pe wangeyo kit me tero dic ma tye ikwowa. Dong tek loyo bot lutino.

“adek latin matidini! pe leng!”
“lapwonya ni ming!”
“on odonga! pe abituku kwede dong!”

Tye yoo mapol ma wadok kwede ikom lutino ka gutimo gin marac. Polkare pe wakonyo lutino me nyiang dic ma gin tye ka wok ki iye. There are a variety of ways that we respond when children behave badly. Usually we do not try to help children understand their feelings. Instead we do one of the following: Pol pa kare ka inen wapong ki akemo, watimo jami ma weko dok wakoko ange ni kono pe atim. Enini time pien pe watye ki diro me dino kitwa. Dong tek tutwak ki bot lutino.

Lutino pol kare tye ki kit mapol, ento pe gingeyo kit me dinone. Pol pa kare lutino pe ngeyo tito kit ma gitye ka winyo kwede ikwogl—pe ginyiang iye maber miyo pe giromo tito ki joo madong o dic ma gitye kwede. Me adwogine, ka igin oving, gin dong timo gin ma pe rwate, myero wakony gi kit me tito gin ma diyogi iyoo maber.

tye yoo mapol madwong ma lunywal dok kwede bot lutino ka pe gutimo gin maber. pol kare wamaro timo acel ki ikin jami mapol eni:

- **kwero ne:** “eno ni pe twero bedo marac kumeno.” “pe itwero Waco ne kumeno.”
- **Gamo lok ki awoo:** “pet ye gino moo ma itwero timone iye—wek nguru obedi.” “pe ibed latin ma ming! In ingeyo ni myero icet igang kwan.” “ka imito tic maber myero icet igang kwan.”
- **Miyo tam:** “myero iteme ki teki me gwoko lurem ma itye kwed ka peke ci ibidong keni.” “Ymyero ipwonye me lweny ikomgi bene.”
- **Ngolo kop:** “iwaco lok marac kuman pingo!” “Ymyero bed nongo itimo gin mo marac ikome.”
- **Lapeny:** “itimo gin ango?” “pingo iwaco lok marac kuman?”
- **Gengo nge ngat cani:** “en obedo nyako maber.” “an angeyo ni nenoni aye gin ma en peke ka wacone.”

Pol kare lutinorwo onyo dwogo piny ka watimo jami magi botgi?

Ngino ne ikwoni:

In itamoni lagam twero bedo ningo kilatin acel acel matye ki labol eoni?

In itamo ni lagami obibedo marom ki kit ma wanywako maloni?

Pwonye me 7: diro me winyo lok

Dok wun wego pe oket kolo ikom lutinowu ma miyo kiniga makogi. Ento wupitgi gudong maber kun wupwonyo gidok wunyebo gi kit mabeco ma Rwot pwoyo.” Ephesians 6:4

Winyo lok ki diro

Winyo lok ki bot lutinowu ki diro konyo gin mengeyo kit me dok ikom jami ma diyo kwogi iyoo maber me ka dok iye iyoo marac. konyo gin me nongo yoo me cobo peko ma diyo gin ki miyo botgi diro me bedo joo mutegi maber. konyo gin me nongo kwomaber ki mepwonyo kit ma myero gin gubed kwede. obedo diro acel mapire tek adada ikom konyo lutino wek odong maber.

Ka inen wacuku cwiny lutino me weko gin marac ma gutimo gin dok keco akeca.

“atyeka neno kit ma ikeco kwede. waca gin ma otime.”

Gin ma pire tek ka itye ka winyo lok ki bot lutino ki dic ma gin kato ki iye

Winyo lok ma iketo tami iye (*labole ki ituku: wego oketo Gazete akwana piny*)

- Yot tutwal bot latin ka in iwinyo lok ma mege ki tami weng. Labole keto Gazete ma wego onongo tye ka kwano ne piny kun loke ka nene, loo wangi ka neno latin. Aao ki I ot tedo me winyo lok ma en tye ka wacone ni.
- Tek tutwal ki lutino me tyeko jami ma diyo kwo mamegi pigi kengi. Ka ngat moo pe okonyo gin, ci gdic enoni diyo gin matek ma weko gin nyuto kit tim marac.

Nyut botgui ni itye ka nyiang gin ma tye ka diyo kwogi: (*labole ki ituku ni: “Oh,” “Mmm,” “anyiang gin ma itye ka kato ki iye”*)

- Tii ki lok calo – “Oh” nyo “Mmm” nyo “Wow” nyo “kakare” nyo “atyeka ka nyiang gin ma itye ka kato ki iye”
- Tii ki lanyut mogo ma pe nongo iloko ki dogi – yengo wii, neno wange atii, lok ma nongo iloko ki wangi.
- Don’t make them feel bad for having that feeling. With children, we need to accept their feelings and help them to deal with their feelings without behaving badly.

Kony gi me nyiang dic ma gitye ka kato ki iye: (*labole ki itukuni: “meno obedo tim me lewic.”*)

- Kony gi niwok ki ilok mogo ma nyutu ni itye ka nongo dic enoni wa ikom in ka gitye ka titone boti.
- Lutino pe twero tito ne maber ngo ma tye ka diyo kwogi kikome maber. ka in itimo man botgi me nyutu ni in inyang gin ma gin tye ka kato ki iye. Gin ginongo kwe cwiny ci gipye piny. Pe ipa ka pe inyang maber, latini obititi ka in pe itye ka nyiang ngo ma en tye ka kato ki iyesi

Kit labol anga ma lutino polkare nyuto niwok ki igin ma gin kato ki iye?

Pwonye me 7: Teko Matye Ilok Dogwa

Wang dul mapire tek

- Kolocai 3:21 ki Epeco 6:4
Baibul pwonyo wan ni myero pe wapwony lutino wa ki kolo weko cwiny gi bale dok gibedo ki akemo.
- Carolok 12 :18
Wang jiri eni poyo wiwa ni walok lok ma kelo kwo ento lok m pe kelo cwer cwiny.

Lok maraco

Lok maraca aye lok ma kawaloko ki dano ci kelo cwer wcinybot gi. Polkare wan pe nongo wayube me cwero cwiny ngat moo. I adaane, lok enoni nongo kiloko me juku latin ki itim marac ento adwogi ne dong bedo acwera ikom latin. Me ka loke latin cako yee lok ikom gin ma kiwaco ikome ni, tur cwiny, ki dong gengo gin me timo gin maber.

Pol lok maraca poto ikom kodi lok magi mapinyi:

- **Lok ma kiloko ki akemo nyo ki acwera**
Pol kare pe nongo watye moko gin ma wa waco (labole., “kono yam pe kinywali!”).
- **Mino nying ki lutino malube ki kit gi**
Ka inen lutino otimo gin moo ma wan pe wamaro, pol pa kare wa waco gin moo ikom latin enoni me ka kwero kit ma latin onyuto icawa enoni (labole., “in pe iromo matwal,” nyo “in laming”).
- **Poro lutino ki ngat mukene**
Yot tutwal me poro latin ki omine nyo ki lamine (labole., kono yam onongo itye calo omero,” nyo “en peryek calo lamine”).
- **Byeko**
Kare mukene wawaco botgi gin ma obitime ii anyim (labole., “pe ibinongo tic matwal,” nyo “in ibebedo calo nero. In ibibedo calo en kikome”).
- **Loko lok olungtuke ikom joo mukene**
Kare mukene waloko lok ma raco ikom lutinowa ma nongo joo mukene bene winyo (labole., “latina dok wangi opoto penyo. En pe maro tute matek,” nyo “eni nyara, en oding marac!”).

Pol pa kare lok maraco cobo tice iyoo ma wan pe wamito ikom lutino wa. Me labole, pol paa kare wamito ni lutinowa otim gin maber ento pien waloko gin ma tye olungtuke gin cako yee igin marac ma walokoni dok gi yee ni gin pe dong gitwero timo gin moo maber. dong, giweko tute moo kiken. lok maraca gengo lutinowabedo nga ma Lubanga oyubu ni myero gubed kwede.

“Gam me mwolo kweyo kiniga woko, ento lok magwagwa tuko kiniga medo ameda”

Carolok 15:1

Diro me loko lok mabeco

1. **Tit bot latin cut gin matye adaa ka inen iwaco gin moo mape tye adaa**, kadi bed gin ma iwaco onongo pe obedo pi mitini. Eni koyo me gengo peki ma bino anyim.
2. **Kwa kica bot latini ka inen itiyo ki lok mraco ikom latini ki dong lok lok maber cut ine wco lok marac ki akemo**. Man pwonyo latini ki lok me kwayo kica ka inen gin marac otime. Enoni miyo kare bot lutino me kwayo kica ka inen gin ma okati ki idogini onongo obedo pin bal mamege. Lutinon obiwo in ka inen in ikwayo kica ka gin marac otime ki dong m cuku cwinye me yomo iyi.
3. **Tit kit tim ma turu cwinyi nyo pe yomo cwinyi ki ikwo pa latin ento pe me cako me doko nying latin**. Waco, “enoni obedo tim me mingo!” enoni winye maber lyo Waco ni, “in laming!”
4. **Pe ipoo latin ki lawote**. Poro lutino ki luwote weko lutino pe winyo maber dok kelo keco bene. Eno weko lutinoni be gibedo maber ki ngat ma kiporo ni ber loyo eni.
5. **Wac lokmbeco keken ikom latini ka inen en tye ka winyone**.
6. **Pe inyut latinin bot dano ki kit maraca ma tye I en**

Miyo lok me cuku cwiny

Me katic ki lok mraco, myero wanong kare ma wacuku cwiny lutinowa. Tam lok 5 ma itwero lokone me cuku cwiny lutinoni. Ka iloko ikom latin ki acel acel bedo ber maloyo:

labole: “An amro kit ma ikonya kwede ki tic I ot tedo ka idwogo ki igangkwan. Mit tutwal mee tic kacel kwede pien iweko tic doko yot tutwal (enoni ber loyo Waco ni in itye anyaka maber)

Pwonye me 8: Miyo Pwod Me Pwony Bot Lutino

Diro Me Miyo Pwony me Pwod Bot Lutinowa:

1. Neni lutino onyang ni wan wamaro gin kadi bed watye ka miyo pwod enoni botgi.
  - Pe imii pwod ki latini ma nongo ikeco. Man pwonyo latin me dange nyo goyo jami ka gin gukeco. Ka ineni ikeco ci dwogo piny wek latin obed tenge wang ma akemo enoni oa ki icwinyi ma dong itye atera.
  - Ka inge miyo pwod ki latin, pire tek bot in me nyuto mar ma pe jenge ikom gin moo. In bene itwero cuku cwiny lutinowu ki lok calo, “an angeyo ni dong iyero yer maber I anyim,” nyo “an ngeyo ni in itwero pwonye me bedo ki kica ikom omero.” Mar ber me cuku cwiny loyo bedo ki lworu. Man bene konyo latin me bedo ma cwinye tek ni pwod kimaro gin.
2. Pwod ma pe kiloko atatta. Bedo lakite acel.
  - Ka ine wan wamiyo pwod bot latin pi gin marac ma gutimo kicel ki nino mukene gutimo ci pe kimiyo pwod weko wigi nywene mene ma keelo pwod ki mani ma pe kelo pwod. Gubibedo ki lworu ni koni dok gitimo gin ma weko kimiyo botgi pwod. Ka inen wamiyo lakit lok acel ci weko gin pwonye ikom gin maber ki marac.
  - Wero lok bot lat ni ka itimo co apwodi ma kun pe itimo miyo lutino bedo m wigi onywene ma pe gingeyo nigin moni rac onyo ber.
3. Neni latin onyang ni gin ma gitimoni rac.
  - Peny ka latin ngeyo ni gin maen itimoni rac. Ka inen pe gingeyo, tit botgi mot.
  - PE iteme me miyo pwod ki latin ma nongo pe itito botgi ni gin ma gin gutimo ni rac.
4. Tit botgi byek me gin maber ma in imito ni gutim.
  - Kare mukene lutino pe ngeyo ngo ma in imito ni gutim. Mii bot lutino ngo ma in imito ni gutim.
  - Neni latin onyang ngo ma in imitoni gutim I anyim ni.
5. Kit pwod myero obed mapatpat malube ki mwaka pa latin.
  - Lutino matino (2-10) ki twero tiro gin niwok ki ineno ne anena ki wangi, nyo weko gin bedo piny ma rwate ki mwaka gi (labole., dakika 10 pi ltin ma mwakne romo 10-year-).
  - Lutino ma oteki (11-18) twero tirone niwok ki gengo gin maberr ma gin maro timone pol kare ki me weko gin keme ki apwod pi gin marac m gin gutimo.
6. Kit pwod ma kimiyo myero orwate ki kit bal ma otime.
  - Ka ine bel enoni dit tutwal, ci pwod enoni bene myero obed madit. Ka inen bal enoni bene tidimo ci pwode bene myero obed mayot
  - Pe pore me gengo latin gin ma en maro pi dwe acel ka inen bal enoni latin otimo kicel kken. Pore ni igeng en pi nino cel ka pwod en otimo kicel ento ka en omed ki timone ci itwero medo pwod enoni pi nino madwong.
7. Ka twere tii ki pwod marwate ki kit bal ma otimeni.
  - Tyen lok me miyo pwod enini tye me weko latin me loko kit tim mape ber ma en otimoni.
  - Me labole, ka inen Sarah maro konyo mine ki tedo dek, ento odange iwii omina ma bene mito konyo mine ki tedoni. Min Sarah romo gengo Me labole, ka inen Sarah maro konyo mine ki tedo dek, ento odange iwii omina ma bene mito konyo mine ki tedoni. Min Sarah romo gengo en ki tedo wang ma en tye atera me yee ki omina me konyo mine bene ki tedo onyo ka Petero ogoyom meca ma oweko pii oony piny mine romo Waco bote me dunyo pii ma oonyi

Pwonye me 8: yoo mukene me miyo pwod

Kare mukene pire tek me dongo dud latin ki cingi lutino matino ma mwaka gi (2-10). Dongo dud lutino ki cingi pat ki gono gin. Ka inen idongo dud latin, kuu wang ma akemoni odok piny, tee gin ka mukene, tit botgi ngo ma oweko idongo dudgi. Pe dong dudgi inyim lutino luwotgi. Ke itmo weko gin bedo ki cwer cwiny ki lewic madwong ci man kelo acwera. Ka idongo dudgi ci myero ikwak korgi me nyuto ni in pwod imaro gin. Dongo dud lutino ki cing ki timo pi mar ki dong kitimo wek gin gulok kwogi inyim. Pe myero okel awano ikom latin nyo ki tim ki akemo. Ka ki timo ki ryeko, twero bedo yoo acel me kelo alokaloka ikom kit marac matye ikwo pa latin enoni ki dong kelo bedo lawiny ki nongo ni gin ki paro pi gin. Ka inen idongo dudg lutino teretere weko gin doko lujemo ki cwinygi doko nywang.

Miyo pwod ki lutinoni petyen loke ni goyo komgi. Goyo kom lutino PE TYE yoo acel keken me miyo pwod bot lutino mapinyi ayee yoo mukene me miyo pwod mapat ki goyo kom gi ma twero bedo ber maloyo:

1. Mii ki latin tic me atima pi gin marac ma en otimo.

Tutwale pi lutino matino, itwero miyo pwod niwok ki gengo gin marac ma en tye ka timone ni ki miyo tic mukene me atiman calo konyo lanywal ki tic mukene ma gin maro timone. Ber bene ki in me weko latin me ngeyo ni in pe imaro gin ma gin gutimo ni

2. Wac ni gin ma ktimo ni pe imito (pe nongo iwaco kit latin me loko nyinge).

Me labole, pi lutino matino neno gin ki wang me gero nyiuto atii ni in pe imito dok pe icwako ngo ma gin gutimoni twero bedo yoo maber pien latin ngeyo ni gin pwod kimaro gin dok bene pe ki kwero gin. Tike ki tim mape berni kip e itii ki leb marac ikom latin. Wac lok calo, "Pe amaro ka (tit kit tim ma pe imaro ni)."

3. Kwany nyo geng gin ma gin maroni.

Me labole, iromo kwanyo jami ke tuku pa latin pi kare moni nyo igengo gin me pe me neno cinema pi kare moo. Wii oppo ni, kare ma igengo ki gin myero porwate ki kit bal ma otime ma mito aloklokani k myero orwate ki mwaka gi.

4. Yee bot latini wek okeme ki adwogi me bal ma en otimoni.

Me labole, ka inen gin moo kityero nyo gin moo obale (kadi bed pe kitimo akaka) tlatin enoni kiwaco bote me koko nyo yweyo gin ma en ooyo ni. **Man pwonyo latin me cobo peko ma gin aye gukelo labole:** Adam oreto ominine matidi ki ibaa. Wone owaco bote me ilo en malo, ngii kome me neo ka ret moo tye ki me kwayo kica bot ominine.)

5. Pok latino ki ikn luwote— "cawa otumu."

labole, in itwero cibo latin iwii kom, iot onyo ka mooma en bedo kene ka ma en lwodo gin marac ma en otimo ni. Man weko latin rwo piny dok bene bedo ma coke pire kene. Kwany cawa manok me lok ki latin wek en onyang ni gin ma en otimo, pingo tim enoni rac, ki yer mukene ma en romo timone l nanyim. wii opo ni, man myero otime ma rwate ki mwaka pa latin. Me labole, latin ma mwaka me dite tye mwaka acicel myero obed kene pi dakika 6.

6. Mine yer —gin marwate, nyo adwogine nyo miyo lageng.

Tyen lok madit en aye me me miyo ki latin me yero gin maber onyo ka oyero gin marac ci gin keme ki adwogi me gin marac ma gutimoni. Piretek ni pwod enoni kiwaco ati bot latin dok ma pe kelo awano ikom latin, ento obed gengo gin ma gin maro nyo gin ma gin pe mitoni otime. Me labole, ka latin ma pe mito jwayo lake itwero Waco bote ni ka pe ojwayo lake pe ki mii bote cayi nyo gin acama ma lim pi nino enoni weng. Eni time pi mwaka weng.

7. Yee wek latin okeme ki **adwogi me bal ma en otimoni.**

Me labole, ka latin pe gwoko jamine, adwogine tye ni gin enoni pe obirii matwala, adwogine tye ni jami enoni pe obirii matwala, nyo latin obalo gin tuku ma en maro pien en pe ogwoko maber. keme ki adwogi me bal weko lutino bedo joo ma gwoko jami ma kimiyo botgi. Eni tiyo maber bot lutino madongo.

Tuku

1. Tam pi tekare ki gang ma nongo lutinoni pe luwiny nyo timo gin marac.
2. Kwany tekare acel ci ikwany yoo mukene me miyo pwod me ka miyo pwod me kom. Yub tuku acel aitiyo ki diro enoni.
3. Nyut tuku man bot lutino kwan mukeneni weng.